

TŰZ A HEGYEK KÖZÖTT

— Részlet a készülő regényből —

Irta: Gajdos Tibor

A sűrű fenyőerdő közé felállított partizántáborra súlyos tél rejezett. A szüntelen havazástól védték némileg az örökzöld fák és a hegyoldal — de a hideg szél tébolyodva sivított át a keskeny katlanon, behatolva a hevenyészett faházikók deszkái között a gyengén öltözött harcosok csontjáig. Hiába égtek szüntelenül a tábortüzek, a legények csak pillanatokra hagyták el a kis bódékat, hogy bemelegítsék kezeiket, mert a szél dermesztő hidegében ott leselkedett a fagyos halál. Gyengén táplálkoztak, mert a közeli falvak lakóinak maguknak is alig volt mit enniük — az a kevés amit fölük kaptak nem volt elég. Vadra is csak ritkán vadásztak, mert vadásztöltényük már elfogyott, puskagolyóval meg nem könnyű feladat fűrgelábú vadat löni. Különben is azokban a napokban nem akarták sűrű lövöldözéssel felhívni magukra az ellenség figyelmét.

December végén tarthatatlanná vált a helyzet. Neki kellett vágni a nehéz havas útnak, hogy élelmiszerhez jussanak. Gábor vállalkozott a feladat teljesítésére és nyolc emberrel indult útnak. A hó akkor már helyenkint csaknem derékig ért és a kis csapat csak nehezen jutott előre. Volt köztük egy cerknicai fiú is, aki ismerte a terepet és aki tudta, milyen rejtett utakon lehet a városkába eljutni és ott élelmet keresni. A főutakat elkerülve másfél napig tartott, amíg átvergődtek a nagy hósivatagon és végre félig összefagyva és éhesen a városka széléhez értek. Egy kukoricacsűrben dideregve várták be az esti homályt, amikor utolsó crejüket összeszedve elindultak a város peremén lapuló házak felé.

A cerknicai Ivo Miklaus házához észrevétlenül érkeztek meg. A fiú előrement és nemsokára azzal tért vissza, hogy mindannyian bemehetnek. Nem a lakásba, hanem az istállóba tértek be, ahol két kérődző tehén melege oldotta föl dermedt végtagjaikat. A harcosok egyhelyben topogva igyekeztek vérkeringésüket helyrehozni, de nemsokára nagy lábas forró hársfateát kaptak, mely ha keserű is volt, életet vitt beléjük. A teát egy idős asszony hozta be; mindenáron meg akarta látni a partizánokat, akik között az ő fia is harcol. Egyenként nézte meg őket tőtől talpig csodálkozó szemekkel és jóideig szólni sem tudott. Belülről már sírt is, mert az összefagyott embereket nagyon sajnálta, hiszen mindannyian fiatalok és mégis így kell szenvedniök. Nem tudta visszatartani, szemeiből kibuggyantak a könnyek.

— Édes fiaim — sóhajtott végül, — hát kibirjátok ti ezt?

Fia vigasztalólag hozzásimult átkarolva és meleg tekintetével cirógatta anyja arcát.

Gábor segítette át őket a családi találkozó nehezén.

— Kibirjuk mama, majd meglátod. Csak ti ne féljétek és biztatok fiaitokban. Tartsatok ki és ne feledkezzetek meg rólunk, mert minél

több anya küldi fiát közénk, annál hamarabb vége lesz. Ne sírj, mi ha szenvedünk is, tudjuk miért tesszük...

A biztató hang melegsége meggyőző erővel hatott. Az idős asszony úgy nézett Gáborra, mintha csak a saját fia lenne. Már igyekezett is magára erőltetni az önuralmat s zavartan szedegette össze a tea elfogyasztása után üresen maradt edényeket.

Fiában a szorongó érzés már fölengedett.

— Légy nyugodt anyám, — mondta — a helyünkön leszünk... No... vedd szépen az edényedet, itt a lábas is... Mi máris indulunk, mert sietős az utunk.

Az asszony fölnézett fiára, fejével hozzásímult, aztán elvette a lábast és szó nélkül kiment.

— Na elvtársak, most munkára föl! — Ha sikerül, nagy szolgálatot teszünk csapatunknak.

Három ember a malomtulajdonoshoz ment el, aki együtt működött az olaszokkal. Ezekkel tartott Ivó, a cerknicai partizán. A többiek óvatosan a csendőrlaktanya felé indultak.

A partizánok merész vállalkozása kemény harcosok gyors és biztos cselekedete volt. A laktanya megrohanása pillanatokig tartott csupán. Előbb Gábor ártalmatlanná tette az őrt, — utána jöttek a többiek. A napot részegezett fegyverrel húzták ki az őrszobából s parancsra már mutatta is az utat az éléskamra felé. Mindenki a helyén volt: a hátizsákok előkerültek s pillanatok alatt megteltek konzervekkel, marmaládéval, szárasztással. A fegyvertelen csendőrt bezárták az éléskamrába és ugyanazon az úton, amelyen jöttek, sietve igyekeztek elhagyni a várost.

Ivó csoportja is teljesítette feladatát. A kövér malmos még föl sem eszmélt a meglepetéstől, amikor a három partizán öt zsák kukoricaliszttal már a szánon ült és kivágtatott a városka határába, ahol a többiekkel egyesültek.

Már a szabad térségen haladtak, amikor a városka széle felől puskalövések dördültek el. A fölriasztott csendőrök jónéhány golyót küldtek utánuk, de a városon kívül nem merészkedtek. Mire erősítés érkezett, a partizánok mélyen a város mögött húzódó dombokon küszködtek a magas hóval és a szemükbe csapódó hideg széllel. Egész éjszaka meneteltek és csak reggel pihentek meg egy elhagyott, félig összedült házban. Dél körül járt már az idő, amikor a tábor közelébe jutottak. Pável néhány embert elébük küldött, ő maga is a táboron kívül várta türelmetlenül jövetelüket.

— Pihenj le Borisz, mondta Pável komoran, amikor összetalálkoztak Gáborral.

— Valami baj van?

— Igen, de azt hagyjuk későbbre.

— Majd leülök egy kicsit, te pedig csak mondd el, miről van szó.

A táborban sokan a házikók előtt ácsorogtak. Amikor meglátták a visszatérő csapatot, felvidultan vették őket körül. Örültek a zsákmánynak, de mégjobban a fiúknak, akik mind egészségben tértek vissza.

— Aggódtam már értetek. Harmadik napja már, hogy elmentetek — kezdte Pável.

— Most hagyjuk ezt, megvagyunk. Mi hír a táborban?

— Zúgolódik néhány emberünk!

Gábor a szóra fölkapta fejét.

— Mit? Zúgolódnak?... — De nyugalma mindiárt visszatért. — És hányan vannak?...

— Hárman — négyen. Azt mondják, hogy nem akarnak éhenhalni, vagy megfagyni. Még jó, hogy kevesen vannak ilyenek.

— Éppen elég ennyi. Még képesek demoralizálni a többieket... már akiket lehet.

— Én is erre gondoltam.

— Beszélteél már velük?

— Az egyiket lehordtam. Csak néhány szóval. De rájuk sem bírok nézni. Pipogyaék...!

— Nehéz ezt Pável elviselni. És nem csoda, ha néhány zúgolódik, mert az utóbbi időben nem foglalkoztunk eleget velük. Ez így van. Mi is hibásak vagyunk, túlságosan lekötöttek bennünket az ellátás gondjai. De majd meglátjuk. Lehet, hogy megjavul a helyzet, ha kenyérről gondoskodunk.

Ébédkiosztás után összehívta a harcosokat és elmondta az élelem-szerzés vállalkozóinak rövid történetét...

... nem fogunk elaludni elvtársak, — üzte hozzá még — hanem minden alkalmat kihasználunk a megszállók rendjének sebzésére, az árulók büntetésére. Erősíteni fogjuk népünkben szabadságharcunk győzelmében vetett hitét, mozgalmunkkal öntudatra ébresztjük őket... mi itt a szlovén hegyekben — a többiek Boszniában, Horvátországban, és az ország más vidékein, ahol ugyanezekért a célokért, ugyanezekkel a nehézségekkel küzdve fegyvert ragadtak a népek, hogy le se tegyék a győzelemig. Nehéz és dicső hivatás ez, és mi vállaljuk...

Még aznap este összehívták az egység párttagjait és megbeszélték a harcosok közötti rendszeres politikai munkát. A következő napokban, ha csak az idő engedte, Pável katonai oktató órákat tartott. Gábor megszervezte a faliújság szerkesztését, melyet egy deszkával védett állványra helyeztek el. Előadás előadást követett és az öntudatosabb emberek egyetlen alkalmat sem mulasztottak, hogy a harcosokkal ne foglalkozzanak.

Ez a munka már harc volt, kettős harc, amely egyként folyt a kegyetlen hideg és az emberi csüggedés ellen. Az előadás, az oktatás szavának az agyon keresztül a szívig kellett hatolnia, hogy a biztonságérzet és a kemény kitartás hite megszilárduljon az emberekben... Napról-napra erősödtek is: a tábor belső egysége érezhetően megszilárdult, csak két-három ember ingadozott még... Minél hidegebb napok következtek, annál jobban erőt vett rajtuk a csüggedés... Eleinte csak azt emlegették, hogy húzódnának be a falvakba, de később már az egész ellenállás értelmetlenségéről is beszéltek.

Gábor látta, hogy ezt a kérdést gyökerében kell megoldani. A leghangosabb ingadozót, Janezt, aki bátyjával Milánnal együtt jött el Vrhnika környékéről, magához hívatta. A legény, amikor megállt előtte, a földre szegezte szeméit, aztán féloldalt Pávelre nézett, aki pipáját szívtá és föl sem nézett.

— Janez, tudod mért hívtalak?

Nem válaszolt mindjárt. Fejét egy pillanatra fölemelte. Gáborra nézett, hogy aztán ismét mellére csapta fejét.

— Szóval tudod?

— Igen... tudom...

— Mondd, mért jöttél te közénk?

Janez tétován nézett maga elé, majd halk, rekedtes hangon szólt:

— Azért amiért a többiek...

— Nehéz volt tétlenül nézni, hogy garázdálkodnak a fasiszták, ugy-e?

- Nehéz...
- Nem akartál előttük meghunyászkodni.
- Nem...
- Harcolni akartál ellenük...
- Azt akartam.
- Kényszerített valaki?
- Dehogy, senki nem kényszerített.
- Most miért akarsz itthagyni akkor bennünket?
- Én azt nem mondtam...
- De már is megtetted!

Janez megrökönyödött. Úgy nézett parancsnokára, mintha mindez nem is róla szólna.

— Én...? Hogyan...

— Gondold meg Janez. Oktalan dolgokkal telebeszéled a legények fejét. El akarod venni kedvüket a harctól, akkor, amikor mi harcra és kitartásra buzdítjuk őket... Hát nem hagytál már itt bennünket?

— Nehéz a tél Borisz elvtárs... ha most télre szétszédelnénk falvainkba, tavaszra újra találkozhatnánk... én így gondolom...

— Te szétkergetnéd csapatunkat? — vágott közbe Pável és élesen a megszegyenített ember szemébe nézett. Szégyeld magad Janez... szégyelem... hogy szlovén létedre ilyen gyáva vagy... Faluba akarsz menni párnák közé ugy-e? Borisz hatszáz kilométerre van családjától, magyar, és mégis itt küzd velünk a mi népiünk szabadságáért... és te?

— Én is harcolni akarok!

— Így nem lehet harcolni, ahogy te akarsz! — Pável hangja már nem izgatott, hanem inkább kemény és határozott volt.

— Az nem lényeges, hogy én is köztetek vagyok, mondta halkán Gábor, de itt vannak a többiek, a társaid, parasztok, munkások, diákok, akikkel eddig együtt voltál. A gorenyszkóiak, a stajerszkói osztagok, az isztriaiak meg dolenyoszkói harcosok. Hogyan bírják ők a harcot? Szerbiában és Crna Gorában mért állják a sarat?

Janez védeni próbálta a maga gyöngeségét:

— Ti kommunisták keményebbek vagytok!

— És mi kommunisták nem éppen olyan emberi lények vagyunk, mint ti? Nem ott kezdtük, ahol te meg a többiek? Hát édes bátyád, Milán nem ugyanúgy jött közénk, mint te? És most ő is kommunista, rövidesen párttag lesz. Gondolkozzál ezen. Senki sem kényszeríthet, hogy itt maradj.

Gábor itt hirtelen félbeszakította a dorgálást. Nézte a maga előtt vergődő embert, akiben a félelem és a megalkuvás viaskodik a bátor harcos elhatározásával. Nem is várt tovább a nehezen születő válaszra, a harcos kemény, határozott hangján hozzáfűzte még:

— Ha akarsz menj. Ha egy ingadozó eltávozik közülünk, ezzel csak erősebbek leszünk. Nem kell szöknöd, ha menni akarsz szólj, még útravalót is kapsz.

Janez tűnődve állt ott előttük. A bódéban csend volt, egymás lélegzését is hallották. Aztán lassan megfordult és kiment.

— Elmegy — szólalt meg Pável.

— Nem biztos — felelt röviden Gábor.

A másik kettővel is beszélni akart. De ezeket nem hívatta magához, hanem fölkereste őket. Amint kilépett a bódéból a hideg úgy hasított arcába, mint egy fejszecsapás. A magasban álló száraz havat az éles szél fölkaavarta és úgy hordta szét az egész tájon, mint a pusztai homokot.

A két diák együtt jött a csapathoz és most is egy bódében lakott. Gábor megállt a bódé előtt és nevékön szólította őket. A röleszapódó ajtó küszöbén megjelent a két diák. Ijedten és zavartan hunyorogtak s önkéntelenül arcukhoz kaptak, amint szemükbe csapta a hideg, szemcsés havat a szél... Már sejtették, hogy miről van szó, zaklatta őket a bűnrudat.

— Csak pár szót akarok nektek mondani — kezdte Gábor közvetlen baráti hangon. — Látjátok ezt az időt? Cudar ugy-e? Ezt ki kell bírni és ezt nem könnyű kibírni. Sőt, rövidesen akcióra megyünk és lehet, hogy még rosszabb idő is lesz. Keményen kell a lábunkon állni, hogy megérjük a tavaszt. Lehet, hogy élelemmel még gyöngébben állunk majd, mint most. Így csak az bírja ki, aki nagyon akarja, aki minden-nel számol és mindennel szembeszáll.

A két diák lesütötte a szemét; nem is mertek Gábor szemébe nézni. Tehetetlenül hallgatták tovább a korholást.

— Ti ketten szembeszálltatok a megszállókkal, de most itt szembenéztek a partizánélet nehézségeivel is. Ha van akaratotok, ha van bátorságotok, maradjatok és küzdjete. Ha nincs, akkor ti is elmehettek, mint ahogy Janeznak is megengedtük. De megmondom nektek, hogy szegyen lenne meghátrálni. Szegyen, még ha ilyen kegyetlenül hasít is belénk a hideg szél... Ha el is vinné fejünk felől a fedelet. Ha itt maradtok, akkor szívvel-lélekkel maradjatok, mert anélkül nincs itt senkire szükség.

Az utolsó szavak súlya akár egy malomkő, úgy nehezedett a két diákra. Csak nézték az embert mint áll ott a farkasordító hidegben, a vad szél csapkodja szemébe a havat, de arcizma sem mozdul... Ez az ember, talán ez a harcos meggyőződés adta vagy kölesönzött most hitet, hogy az egyik bátran megszólaljon:

— Nem!... Nem akarunk mi innen elmenni!

Szinte egyszerre gondolkoztak most. A másiknak is megoldódott a nyelve:

— Nem leszünk árulók!... Majd kibírjuk... ha nehezen is, kopálva is, de kibírjuk...

Gábor nem elégedett meg a fogadkozással.

— Ti fogadkoztok most, de ingadoztok és rontjátok a többieket. Jól gondoljátok meg, mert itt csak egész ember, egész harcos maradjhat.

Többet nem is szólt, sarkonfordul: és otthagya őket.

A két diák jóideig a bódé előtt ténfergett. Nem tudtak mihez kezdeni, és nem is tudták most mitévők legyenek. Miként győzzék meg politikai vezetőjüket erős elhatározásukról.

— Szólni kellene még egyszer Borisz elvtársnak. — szólt az egyik kis várakozás után.

Erre a másiknak is kigyulladt a szeme.

— Gyerünk, rögtön!...

Futásnak eredtek, végig a tábor udvarán egyenesen Gábor után.

Kifulladásig érték utól, éppen a parancsnoki ajtó küszöbén. Ott megtorpantak Gábor és Pável előtt.

Szinte egyszerre mondták:

— Borisz elvtárs, mi itt maradunk.

Majd nyomatékkal hozzáfűzték még:

— Ha már itt vagyunk, ki is tartunk végig. .

Pávelnek mosoly jelent meg az arcán.

Pedig Gábor csak ritkán látta őt mosolyogni.